

K18

2856-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

КАМЕНЕЦЬКА Лілія Миколаївна

УДК 378.5.016:784.9 (043)

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВИКОНАННЯ
ПОПУЛЯРНОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ У СТАРШОКЛАСНИКІВ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Машу

НБ НПУ

100042154

Київ – 2009

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Падалка Галина Микитівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, професор кафедри
фортепіанного виконавства та художньої культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Брилін Борис Андрійович,
Вінницький державний педагогічний
університет ім.М.Коцюбинського
завідувач кафедри теорії, історії музики та
гри на музичних інструментах

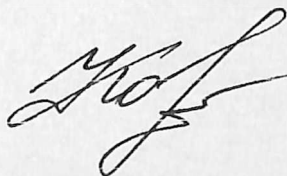
кандидат педагогічних наук
Кондратенко Ганна Григорівна,
в.о. доцента кафедри теорії і методики музичної освіти
заступника директора з наукової роботи
Ин-ту дошкільної і мистецької освіти
КМПУ ім. Б.Д.Грінченко.

Захист відбудеться “14” жовтня 2009 р. о 14³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий “11” вересня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В.Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальність теми дослідження зумовлена якісними змінами вимог сучасного суспільства до особистості, здатної максимально реалізуватися в будь-якій сфері діяльності, адаптуватися до життєвих умов, самостійно приймати рішення та ефективно впроваджувати їх у життя. Нині гостро постає необхідність створення нової системи виховання учнівської молоді, що втілює ідею саморозвитку особистості через засвоєння цінностей культури. Одне з найважливіших місць у даному процесі належить мистецтву, яке не тільки впливає на різні сфери розвитку людини, а й створює умови для особистісного задоволення її потреб. У навчально-виховному процесі музика відіграє одну з найважливіших ролей, виступаючи унікальним стимулюючим засобом впливу на суспільну свідомість учнівської молоді, засобом безпосереднього впливу на їх світогляд, почуття, ціннісні орієнтири тощо.

Сучасні науковці відмічають зростання впливу популярного естрадного мистецтва на особистість (А.Г.Болгарський, В.І.Березан, Б.А.Брилін, В.Л.Бриліна, Л.Л.Васильєва, В.І.Дряпіка, Н.М.Попович, О.П.Рудницька, О.В.Сапожнік, О.М.Семашко та ін.). Популярна музика в нинішніх умовах виступає однією з найулюбленіших форм дозвілєвої діяльності старшокласників. Разом з тим відзначимо, що зміст і якість такої музики далеко не однорідні. Серед зразків сучасної популярної музики є багато таких, які розраховано на невибагливий смак. Учні старшого шкільного віку, не маючи достатньо сформованої стійкої системи критеріїв оцінки, часто сприймають таку музику як справжнє, високе мистецтво. Оскільки за навчальним планом викладання предмету „Музика” закінчується у 8-му класі, старшокласники лишаються поза межами цілеспрямованого педагогічного керівництва в сфері сучасної вокальної музики. Отже, загострюється суперечність між підсиленням потягом учнів старшого шкільного віку до популярної музики і неспроможністю їх розібратись у художніх перевагах і вадах цього різновиду мистецтва.

У науково-методичній літературі проблема впливу популярної музики на формування естетичних вимірів оцінок учнівської молоді розглядалась в різних аспектах, а саме: акцентовано увагу на формуванні музичної культури особистості засобами музики масових жанрів (Ю.Б.Алієв, В.І.Березан, В.І.Дряпіка, В.І.Строков, Т.Ф.Фурсенко, Г.В.Шостаков); висвітлено процес музично-естетичного виховання старшокласників засобами вокального мистецтва (Н.С.Можайкіна, О.В.Сапожнік, Д.В.Харичева); досліджено особливості формування естетичних потреб старшокласників в умовах вільного часу (Б.А.Брилін, І.М.Назаренко); приділено увагу педагогічним умовам залучення молоді до музикування у вокально-інструментальних ансамблях (Д.Р.Бабіч, А.Г.Болгарський); визначено вплив постійного сприймання естрадної музики на емоційний стан людини (С.В.Щербаков).

Водночас недослідженими залишилися питання цілеспрямованої, методично організованої роботи зі старшокласниками щодо естетичного сприймання, засвоєння та виконання сучасної популярної вокальної музики, не з'ясовано сутність поняття „культура виконання популярної вокальної музики”, не розроблено педагогічні умови її формування у старшокласників у процесі позакласної роботи.

Недостатня теоретична і методична розробленість проблеми, її актуальність та педагогічна значущість зумовили вибір теми нашого дисертаційного дослідження „*Формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників*”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до основних напрямів досліджень, передбачених планами наукової роботи Інституту мистецтв НПУ ім.М.П.Драгоманова.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова (протокол №6 від 7.02.2006р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології АПН України (протокол №4 від 25.04.2006 р.).

Мета дослідження полягає у розробці та науковому обґрунтуванні педагогічних умов та методики формування у старшокласників культури виконання популярної вокальної музики.

Реалізація мети, поставленої в дослідженні, передбачала вирішення таких завдань:

1. Здійснити аналіз стану науково-методичної розробки проблеми залучення школярів до музикування в сфері популярних музичних жанрів.
2. Визначити сутність і зміст поняття „культура виконання популярної вокальної музики”, розробити її структуру.
3. Розробити критерії, показники та визначити стан сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників.
4. Визначити та експериментально перевірити педагогічні умови формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників у процесі позакласної роботи.
5. Розробити та експериментально перевірити методику формування культури виконання популярної вокальної музики в учнів старшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес навчання співу старшокласників у позакласній роботі.

Предмет дослідження – педагогічні умови і методика формування у старшокласників культури виконання популярної вокальної музики в процесі позакласної роботи.

Для розв'язання поставлених завдань застосовувались такі методи дослідження:

- **теоретичні:** аналіз наукової, педагогічної та методичної літератури в межах досліджуваної проблеми; аналіз, синтез, порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація наукової інформації, які

застосовувались при визначенні понятійного апарату дослідження, при розробці педагогічних умов та методики формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників в процесі позакласної роботи;

- **емпіричні:** узагальнення педагогічного досвіду з проблеми формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників в процесі позакласної роботи, цілеспрямоване спостереження, опитування (усне та письмове), бесіди, творчі завдання, анкетування (музична „слухова” анкета), педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), кількісний та якісний аналіз результатів дослідження і статистична обробка отриманих даних.

Наукова новизна дослідження:

• *Вперше:*

- актуалізовано проблему формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників;
- уведено в науковий обіг поняття “культура виконання популярної вокальної музики” та визначено її сутність;
- розроблено критерії та показники сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників;
- визначено педагогічні умови та розроблено методику формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників у позакласній роботі.

• *Уточнено* сутність поняття “популярна вокальна музика” та конкретизовано його зміст.

• *Удосконалено:*

- методи організації позакласної роботи зі старшокласниками;
- методи вокального навчання учнів старшого шкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його теоретичні висновки й експериментальні дані можуть слугувати основою удосконалення практики музично-виховної роботи зі старшокласниками у позакласній роботі. Розроблено та експериментально апробовано спецкурс для майбутніх учителів музики „Вокальне виховання молоді на матеріалі сучасної популярної музики”. Матеріали і результати дослідження можуть застосовуватись як методичні рекомендації для керівників самодіяльних співацьких гуртів позакласної роботи, у читанні курсу лекцій “Методики музичного виховання” для студентів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації та результати дослідження доповідалися на міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських, університетських науково-практичних конференціях: науковій конференції молодих учених “Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття” (м.Харків, 2007); Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції “Студентська наука: проблеми і перспективи ХХІ століття” (м. Кіровоград, 2007); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Молодь, освіта, наука, культура і національна

свідомість в умовах європейської інтеграції” (м.Київ, 2007); Міжнародній науково-практичній конференції Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” (м.Київ, 2007).

Експериментальна апробація ефективності запропонованої методики формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників проводилась на базі школи-гімназії №19, навчально-виховного комплексу №16 м.Мелітополя та гімназії № 70 м.Києва в процесі позакласної роботи в системі середньої шкільної освіти протягом 2006-2008 років.

Публікації. Основні теоретичні положення дослідження, його результати та висновки подано у 7 одноосібних публікаціях автора (5 – у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України та 2 – у матеріалах науково-практичних конференцій).

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 231 найменування (з них 15 іноземною мовою) та 11 додатків на 40 сторінках. Повний обсяг дисертації налічує 231 сторінку друкованого тексту. Основний текст викладено на 191 сторінці. Робота містить 10 таблиць, 1 схему, 5 гістограм.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** подано загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано завдання роботи, розкрито методологічні, теоретичні засади та подано стисло характеристику використаних методів дослідження, висвітлено наукову новизну, практичну значущість дисертації, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** – *“Теоретичні аспекти дослідження проблеми формування культури виконання популярної вокальної музики в учнів старшого шкільного віку”* – розглянуто популярну вокальну музику як різновид сучасного мистецтва, з'ясовано її напрями, стилі, жанри; проаналізовано наукову літературу щодо сутності понять “культура”, “музична культура”, “вокальна культура” тощо; визначено поняття „культура виконання популярної вокальної музики”, розкрито його сутність і зміст, розроблено структурні компоненти.

Популярна вокальна музика утворює один з найважливіших пластів музичної культури нашого часу. Така музика має власний вокальний та інструментальний виконавський стиль, оригінальну, дещо специфічну мову тощо. Вокальна музика популярних жанрів детермінована різноманітними новоутвореннями, що значно збагачують її, але суттєво не змінюють. Таку музику науковці називали і називають по-різному: музикою масових жанрів (Д.Р.Бабіч, В.І.Березан, Н.А.Кутова, А.Н.Сохор, Г.В.Шостакович та ін.); „легкою” (Д.В.Жигонський, Л.С.Мархасев, Л.Б.Переверзев та ін.); естрадною

(С.С.Клітін, М.П.Мозговий, В.Симоненко, Н.П.Попович, В.М.Тормахова, Д.В.Харичева та ін.); молодіжною (О.В.Гсрожанкіна, В.І.Дряпіка, О.В.Лаврик, В.І.Строков, Т.Ф.Фурсенко); популярною (Л.Л.Васильєва, Б.А.Брилін); поп-музикою (Е.Енді); сучасною популярною естрадною музикою (О.В.Сапожнік) тощо.

У контексті нашого дослідження суттєвого значення набувають визначення сутності популярної музики, що висвітлені в дослідженнях Б.А.Бриліна, Л.Л.Васильєвої, В.І.Березан, О.В.Сапожнік, В.І.Дряпіки та інших. У роботах цих авторів популярна музика розглядається дещо в різних аспектах, а саме: як сукупність найвідоміших, найпопулярніших творів концертного репертуару (Л.Л.Васильєва); як широковідомі музичні твори, незалежно від стилю, часу творення й розміру аудиторії шанувальників (В.І.Березан); як зрозуміло викладена, загальнодоступна музика, що користується загальним визнанням у конкретний період часу незалежно від стилю, часу творення й обсягу слухачької аудиторії (О.В.Сапожнік); як усі явища естради та окремі зразки музики, що користуються популярністю (В.І.Дряпіка). Як видно, наведені поняття є близькими за змістом.

Наукова проєкція проаналізованих поглядів з питань сутності сучасної популярної музики на галузь вокального мистецтва дає можливість з'ясувати, що під "популярною вокальною музикою" слід розуміти призначену для співу музику, художні образи якої виражають типові для молоді думки, почуття та настрої, відтворені засобами доступної музичної мови, завдяки чому легко сприймаються. Для вокальної музики популярних жанрів характерним є: яскравість образів, видовищність їх подачі; комплексність використання різних видів мистецтв; застосування різноманітних акустичних ефектів.

Популярна вокальна музика відрізняється жанрово-стильовою багатогранністю, тематичним розмаїттям. У процесі свого розвитку ці стилі та напрями впливали один на одного. Їх взаємопроникнення дало величезну кількість різновидів. До вокальної популярної музики ми відносимо такі основні напрями та стилі: джаз, рок, поп-музика, ритм-енд-блюз, хіп-хоп (реп), соул, диско, естрадна пісня, авторська (бардівська) пісня. Кожен стильовий напрям та стиль популярної вокальної музики має власну манеру подачі звуку і використання різних звукових ефектів. Найбільш характерними рисами звукоутворення даного виду мистецтва є: субтоновий спів; мікст (із використанням головного і грудного резонаторів); "шаут" (екстатична манера співу з елементами мелодекламації); "скет" (техніка безтекстового співу, що ґрунтується на імпровізації); фальцетний спів (особливо в чоловічому виконанні); звичайний співацький голос; гучний спів („крик” – гучне контрольоване виконання з опорою на дихання); „відкритий” звук; наближення до мовлення співом; використання різних виконавських „прикрас” (мелізми, співацьке вібрато); застосування вигуків, стогонів, хриплого виконання, своєрідної сипоти, шепотіння, „ричання” тощо.

Характерними ознаками виконання сучасної вокальної музики є: емоційна насиченість, навіть дещо надмірна експресивність; імпровізаційність;

ритмове розмаїття; виконання не тільки рідною, а й іноземними мовами; спів з використанням технічних засобів; спів, поєднаний з танцювальними рухами; використання різноманітних голосових ефектів; невимушеність поведінки на сцені; застосування світлових ефектів; використання незвичайних (дещо екстравагантних) сценічних костюмів; декораційне оформлення сцени тощо.

У працях сучасних учених у сфері філософії, культурології, психології виокремлено численні підходи до визначення сутності поняття „культура” (А.І.Арнольдov, Б.С.Єрасов, І.А.Зязюн, С.М.Іконнікова, Л.Г.Іонін, М.С.Каган, Л.М.Коган, Ю.М.Лотман, Е.С.Маркарян, В.М.Межуев, Н.І.Пащенко, В.М.Розін, А.Тойнбі, Б.А.Успенський, М.Хайдеггер, Н.З.Чавчавадзе, І.П.Чілачава, О.Л.Шевнюк та ін.). Багатозначність поняття культури пов’язане зі складністю цього явища, що нерозривно пов’язане з історією розвитку людства; культура виступає засобом освоєння дійсності та реалізації можливостей людини у всіх сферах її діяльності.

У нашому дослідженні культура розглядається в контексті загальноцивілізаційного розвитку людства (Б.В.Єрасов, А.Тойнбі). Суттєвого значення набувають також різні підходи до визначення сутності поняття “музична культура”, що інтерпретується як складна система, до якої входять: музичні цінності; усі види діяльності по створенню, збереженню, відтворенню, сприйняттю й використанню музичних цінностей; усі суб’єкти такого роду діяльності з їх знаннями, навичками та іншими якостями, що забезпечують її успіх; усі заклади й соціальні інститути, а також інструменти і обладнання, які обслуговують цю діяльність (Е.Б.Абдуллін, О.П.Рудницька, А.Н.Сохор, В.І.Строков, Р.А.Тельчарова). “Виконавська культура” розглядається як інтегрована властивість, що передбачає наявність виконавських знань та вмій, емоційну обдарованість, здатність до фантазії та співтворчості, асоціативне мислення, інтуїцію (Б.Асаф’єв, Я.Мільштейн, Г.Гільбурд). Виконавська культура, віддзеркалюючи особистість інтерпретатора, є мірою його духовного, професійного розвитку, ступенем розкриття індивідуальності виконавця відповідно до об’єктивної основи твору під час інтерпретаторської діяльності (Н.М.Згурська). Вокальна культура передбачає, насамперед, володіння голосовим апаратом, наявність відповідних знань, які дозволяють вирішувати художні й технічні завдання, що постають перед виконавцем, відображаючи його загальну та художню культуру (Л.Г.Азарова, Р.А.Валькевич, Л.А.Венгрус, Л.І.Косяк, Н.А.Овчаренко, Г.П.Стулова, Т.В.Щастіна). Ряд авторів у контексті визначення вокальної культури виокремлює вокально-інтонаційну культуру особистості, яка є цілісним структурним утворенням взаємодіючих специфічних компонентів (музичний слух, вокальне інтуїтування) та загальних компонентів (інтелектуальний, потребово-мотиваційний, емоційний, діяльнісний, творчий) (О.Д.Чурікова-Кушнір, Н.А.Швець). Зазначається, що вокальна культура може розвиватися у процесі творчої роботи над музичним образом.

Співвіднесення понять культури вокального виконання та специфіки виконання музики популярних жанрів дало підстави розглядати „культуру

виконання популярної вокальної музики” як динамічне утворення, що передбачає здатність особистості до адекватної оцінки естетичних переваг художніх образів цього різновиду мистецтва, до їх виразного музичного і сценічного втілення. Для культури виконання популярної вокальної музики характерним є глибоке розкриття змісту твору у єдності із вибором адекватних цьому змісту засобів вокально-технічної виразності та дотримання почуття міри у сценічному їх втіленні.

Культура виконання популярної вокальної музики старшокласників включає такі *структурні компоненти*:

- *мотиваційний*, який передбачає стійке емоційно-позитивне ставлення до кращих зразків популярної вокальної музики та зацікавленість у вокально-виконавському самовдосконаленні;
- *когнітивний*, який містить наявність елементарних теоретичних відомостей щодо популярного вокального мистецтва;
- *оцінювальний*, який виражає здатність до адекватної оцінки художніх якостей популярних вокальних творів та до визначення естетичної цінності їх виконання;
- *інтерпретаційний*, що свідчить про спроможність виявити самостійно-творчий підхід до інтерпретації популярної вокальної музики;
- *сценічний*, що виражає здатність до виразного втілення вокальних творів в умовах природного виконання.

У другому розділі – “*Стан дослідженості проблеми в теорії і практиці музичного виховання*” - з’ясовано стан науково-методичної дослідженості означеної проблеми в практиці позакласної роботи шкіл; визначено критерії та рівні сформованості культури виконання популярної музики у старшокласників; наведено результати констатувального експерименту.

У наукових дослідженнях останніх років педагогами-музикантами (Ю.Б.Алієв, А.Г.Болгарський, Б.А.Брилін, В.Л.Бриліна, О.В.Лаврик, І.М.Назаренко, О.В.Ніколаєва, Л.Б.Переверзев, В.П.Рева, О.В.Сапожнік, М.Д.Саркітов, Д.В.Харичева, Г.В.Шостак та ін.) розглядається проблема залучення школярів до музикування в сфері популярних жанрів в різних аспектах, а саме: висвітлено процес музично-естетичного виховання підлітків та юнацтва (О.В.Сапожнік, Л.Б.Переверзев); акцентовано увагу на музично-творчому розвитку учнів старшого шкільного віку у сучасних формах дозволя (Б.А.Брилін, І.М.Назаренко); визначено педагогічні умови засвоєння сучасної музики в дитячих та молодіжних колективах (О.В.Ніколаєва); досліджено педагогічні умови залучення до музикування у вокально-інструментальних ансамблях (А.Г.Болгарський); приділено увагу формуванню естетичного ідеалу в процесі вокальної роботи з підлітками (В.Л.Бриліна); висвітлено особливості естетичного виховання старшокласників засобами ліричної музики (В.П.Рева); досліджено вплив музики масових жанрів на формування музичної культури підлітків (Г.В.Шостак); з’ясовано естетичну спрямованість інтересів

старшокласників у сфері молодіжної музики (О.В.Лаврик); приділено увагу формуванню творчої самостійності підлітків засобами естрадного співу (Д.В.Харичева) тощо. Завдяки аналізу науково-методичної розробки проблеми залучення школярів до музикування в сфері популярних музичних жанрів ми мали змогу з'ясувати, що попри намагання окремих авторів до вирішення означеної проблеми цілий ряд актуальних і важливих питань лишились поза дослідницькою увагою.

Відповідно до визначених структурних компонентів культури виконання популярної вокальної музики було розроблено критерії й показники її сформованості, а саме:

➤ *Ступінь сформованості позитивного ставлення до популярної вокальної музики і до власної співацької діяльності у цій галузі.*

Показником цього критерію виступив *яскравий вияв прагнення до:*

- систематичного слухання кращих зразків популярної вокальної музики;
- виконання вокальних творів популярної музики;
- власного вокального розвитку.

➤ *Ступінь освоєння елементарних знань у галузі сучасного вокального мистецтва,* показником якого виступила *обізнаність у:*

- репертуарі сучасного вокального мистецтва та жанрово-стильових різновидах сучасної популярної музики;
- специфіці естрадного співу;
- особливостях вокального мистецтва (структура голосового апарату, процес голосоутворення, співацьке дихання, атака звуку, артикуляція та дикція, тембральне забарвлення голосу тощо).

➤ *Міра здатності до адекватного оцінювання вокальних творів популярних жанрів,* що визначається за такими показниками:

- уміння відрізнити художні зразки популярної вокальної музики від “низькопробних” пісень цього різновиду мистецтва;
- уміння відібрати художні вокальні твори для власного виконання.

➤ *Міра здатності до створення інтерпретації вокального твору сучасної популярної музики,* показниками якої визначено:

- відповідність манери співу жанрово-стильовим особливостям вокального твору;
- усвідомленість ставлення до розкриття художнього змісту твору та уміння вибрати адекватні змісту твору засоби вокальної виразності;
- вияв творчої ініціативи щодо інтерпретації художнього образу.

➤ *Міра здатності до виразного сценічного втілення вокального твору,* що виявляється у таких показниках:

- спроможність зберегти творче самопочуття в умовах концертної діяльності;
- уміння коригувати вокально-виконавський процес під час концертної діяльності;

- відповідність зовнішнього вигляду виконавця вимогам сценічного виконання (макіяж, зачіска, костюм тощо);
- відповідність танцювальних рухів художньому змісту вокального твору;
- уміння користуватись сценічно-технічними засобами відповідно до завдань художньо-виразного виконання (мікрофон, фонограма тощо).

Згідно із розробленими критеріями було визначено три рівні сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників.

Високий рівень. Учні цього рівня мають сформовану мотивацію до занять у галузі популярної музики, стійкий інтерес до власного вокального розвитку, володіють елементарними знаннями щодо жанрів і стилів популярного мистецтва, мають узагальнені уявлення про особливості звукоутворення у співі, загальні відомості щодо елементарної теорії музики, досить повну обізнаність у репертуарі; демонструють здатність до адекватного оцінювання творів популярних жанрів, виявляють усвідомлені вимоги до художньої якості творів при складанні власного виконавського репертуару. Характерним є вияв усвідомленого ставлення до проникнення у художній зміст твору, до вибору відповідних йому засобів вокальної виразності, до самостійності, до створення оригінальної інтерпретації твору. Учні демонструють яскраві сценічні дані, уміння сконцентруватись, мобілізуватись, не розгубитись під час прилюдного виступу, довільно вносити слухні корективи до співу і сценічної поведінки залежно від реакції слухачів. Танцювальні рухи, що супроводжують спів, пристрої підсилення звуку застосовуються у відповідності із художніми завданнями. Учні виявляють почуття міри у сценічному макіяжі, виборі костюму, зачісці тощо.

Середній рівень. Учні демонструють недостатньо сформовану мотивацію до власного вокального розвитку, до систематичних занять, ситуативний інтерес до мистецтва взагалі, до популярних його жанрів зокрема. Знання з елементарної теорії музики, мистецтва співу, жанрово-стильових напрямів популярної вокальної музики мають обмежений, фрагментарний, поверховий характер. З питань оцінки художніх якостей творів та їх виконавського тлумачення учні виявляють невпевненість, нестабільність, недостатню аргументованість. Самостійність у створенні виконавської трактовки творів відсутня, проте під керівництвом педагога учні здатні виявляти творчі підходи. Артистично-сценічні дані розвинуто недостатньо.

Низький рівень. Учні виявляють повну відсутність прагнення до систематичного вокального навчання, зацікавлення популярними жанрами мистецтва виникає лише як наслідок впливу товаришів. Будь-які упорядковані знання про вокальну музику і особливості її виконання відсутні, учні не виявляють інтересу до аргументованої оцінки творів, обмежуючись ставленням “подобається – не подобається”, творчі нахили ніяк не виявляються. Сценічні дані й відповідні уміння відсутні.

Зміст рівнів культури виконання популярної вокальної музики визначено стосовно вікових можливостей та вокальної практики старшокласників, еталонним орієнтиром яких має стати виконання кращих співаків.

У констатувальному експерименті взяло участь 398 учнів старшого шкільного віку. Дані констатувального експерименту свідчать, що *високий рівень* сформованості культури виконання популярної вокальної музики притаманний лише 3,8% старшокласників. *Середній рівень* виявлено у 41,6% учнів старшого шкільного віку. *Низький рівень* – у 54,6% учнів. Загалом було констатовано незадовільний стан сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників. Було з'ясовано, що: більшість старшокласників виявляє позитивне ставлення до співу, але лише незначна частина з них бажає правильно навчитися співати та вдосконалюватись; у багатьох учнів спостерігається загалом поверховий та вузькоспрямований характер знань; художні смаки та уподобання в галузі мистецтва нерозвинені, невибагливі; виконання вокальних творів популярних жанрів носять переважно формально-наслідувальний характер; творчі підходи відсутні; виконання характеризується стилістичною невідповідністю, інтонаційною невизначеністю; сценічна поведінка часто відзначається вульгарністю тощо.

У **третьому розділі** – *„Шляхи формування у старшокласників культури виконання популярної вокальної музики в процесі позакласної роботи”* – визначено і обґрунтовано педагогічні умови та розроблено методико формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників, викладено зміст формувального експерименту та проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

Під педагогічними умовами формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників ми розуміємо спеціально створені обставини, необхідні й достатні для ефективного вокального розвитку і виконавського відтворення вокальних творів популярних жанрів.

Педагогічними умовами, які ми розглядаємо як основу для формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників, було визначено:

- *розширення обізнаності у вокальній музиці популярних жанрів у єдності із піклуванням про збереження в учнів індивідуальних художніх схильностей.* Дотримання цієї умови мало сприяти ознайомленню учнів із кращим репертуаром, із розмаїттям жанрово-стильових різновидів популярної вокальної музики, усвідомленню учнями її художніх особливостей. При цьому важливо було зберегти у юних виконавців свіжість відчуття художніх образів, безпосередню художньо-емоційну реакцію на музику, уникнути грубого тиску на естетичні уподобання кожного учня;
- *здійснення систематичного педагогічного контролю за вокально-художнім розвитком старшокласників у єдності із постійним спонуканням їх до самоконтролю і самооцінки.* Мета цієї педагогічної умови – поєднати чинники зовнішнього впливу на вокально-художній

розвиток учнів із активізацією внутрішніх резервів саморозвитку та стимулюванням мистецько-оцінювальної діяльності кожного учня;

- *активізація волевових зусиль старшокласників у процесі опанування виконавсько-мистецьких умінь у єдності із застосуванням художньо-релаксаційних чинників у навчальних заняттях.* Передбачалось, що цілеспрямована активізація в учнів здатності довільно зосередитись, мобілізувати власні волевові ресурси в складному і напруженому процесі опанування вокального виконавства може дати педагогічний ефект лише паралельно із постійною увагою до застосування засобів, що сприяють емоційному розкріпаченню учнів, уникненню зайвого напруження, співацького і художньо-творчого “затиснення” в роботі.
- *проведення поточних вокальних занять у поєднанні із застосуванням форм оприлюднення результатів вокально-художньої роботи.* Ця педагогічна умова спрямована на заохочення учнів до наполегливої навчальної роботи в галузі мистецтва, до ретельного відпрацювання художньо-виконавських завдань. Водночас необхідно, щоб юні виконавці мали змогу відчутти результат повсякденної роботи, насолодитись концертним успіхом, набути досвіду сценічної діяльності. Означена умова передбачала також створення можливості не лише для індивідуального самовдосконалення, а й для художньої комунікації, переживання юними виконавцями відчуття радості від мистецького спілкування зі слухачською аудиторією;
- *залучення старшокласників до групових занять в процесі художньої роботи у єдності із впровадженням індивідуальних форм вокального навчання.* Визначення цієї умови викликане ефективністю індивідуального підходу в мистецько-виконавському розвитку особистості, у той же час потреби естрадного співу висувають необхідність застосування групових форм навчання. Крім того, групові заняття містять можливості для обговорення художньо-виконавських проблем, для набуття юними співаками досвіду прилюдного виконання.

Вказані умови комплексно охоплюють процес вокального навчання і розвитку старшокласників у системі позакласної роботи. Відмова навіть від однієї з них негативно впливатиме на навчально-виховний процес в цілому.

У процесі дослідження було розроблено *спеціальну методику, метою* якої визначено розвиток здатності учнів до осмислення, переживання, виразної інтерпретації та сценічного втілення вокальних творів популярних жанрів.

Завдання методики:

- активізація оцінно-естетичного ставлення учнів до популярної вокальної музики, формування умінь відрізняти художні цінності від псевдохудожніх підробок;
- формування навичок самостійної творчої роботи над інтерпретацією пісні;
- вокальний розвиток учнів старшого шкільного віку;
- виховання сценічних виконавських якостей у старшокласників;

- оволодіння виконавським репертуаром у різноманітних жанрово-стильових напрямках;
- формування умінь хореографічного супроводу вокального виконання.

Досягненню мети, реалізації завдань навчання сприяє комплекс методів і прийомів навчання, що складається з трьох груп.

Першу групу методів і прийомів спрямовано на вокальний розвиток старшокласників. Ця група передбачає залучення їх до:

- 1) виконання вокально-тренувальних вправ (розспівування, дихальна та артикуляційна гімнастика, мелодекламація, промовляння словесних текстів на одній висоті в притаманному учневі голосовому діапазоні, виконання вокалізів та вокалізація творів з репертуару навчальної програми тощо);
- 2) теоретичного ознайомлення з основами голосоутворення (пояснення, розповідь, проведення циклу бесід, опрацювання методичної літератури);
- 3) сприйняття і аналізу еталонних зразків виконання вокальних творів популярної музики (у записі, у виконанні вчителя чи інших учнів);
- 4) порівняння різних вокально-виконавських манер і оцінка їх відповідності жанрово-стильовим особливостям твору.

Другу групу методів і прийомів навчання зорієнтовано на розвиток у старшокласників здатності до творчого опрацювання вокальних образів популярної музики. Ця група передбачає залучення учнів до:

- 1) елементарного аналізу вокальних творів популярних жанрів (визначення змісту художніх образів, аналіз словесного тексту, з'ясування засобів музичної виразності тощо) і ознайомлення з основними стилями сучасної популярної вокальної музики (проведення циклу бесід, розповідь, опрацювання літератури тощо);
- 2) вияву самостійності у створенні інтерпретації вокального твору (психологічна підтримка творчих спроб, підбір індивідуальних завдань відповідно до творчих можливостей учнів тощо);
- 3) варіантного тлумачення художніх образів вокального твору (підкреслення кульмінації, темброве забарвлення, інтонаційна трактовка тощо);
- 4) порівняння й оцінювання різних виконавських трактовок розучуваного твору (у виконанні відомих співаків, інших учнів, власних спроб).

Третю групу методів і прийомів підпорядковано меті розвитку у старшокласників умінь виразного сценічного втілення художніх образів популярної вокальної музики. Ця група містить формування в учнів умінь:

- 1) вокально-творчої імпровізації (створення і залучення юних співаків до вирішення непередбачуваних ситуацій в умовах прилюдного співу, виконання спеціально розроблених завдань на імпровізацію);

- 2) свідомого контролю і регулювання власного емоційного стану (ознайомлення із психологічними засобами підтримки творчого самопочуття, виконання спеціальних вправ з аутотренінгу);
- 3) сценічної поведінки (виконання мимічних та пантомімічних, хореографічних вправ, завдань на використання засобів звукопосилюючої апаратури тощо);
- 4) створення сценічного іміджу (роз'яснення відповідних правил, обговорення, виконання завдань на вибір відповідного сценічного костюму, макіяжу, зачіски тощо).

У результаті дослідження визначено етапи процесу формування у старшокласників культури виконання популярної вокальної музики. Передбачається, що на кожному з них мають використовуватись усі групи методів, проте з різною інтенсивністю. Акцентуація тих чи інших методів і прийомів визначається навчально-виховною метою етапу.

Перший етап – *мотиваційно-пізнавальний* – присвячено створенню мотиваційної установки на ознайомлення учнів з вокальним мистецтвом; накопиченням у них відповідних знань. Другий етап – *виконавсько-творчий* – відзначається розвитком досвіду в учнів старшого шкільного віку виконання популярної вокальної музики. Третій етап – *концертно-орієнтований* – спрямований на творче застосування учнями отриманих знань і вмій в умовах концертної діяльності.

Протягом усіх трьох етапів застосовувались наступні *прийоми роботи*: розпілювання за системою вокально-тренувальних вправ (дихальна та артикуляційна гімнастика); мелодекламація (скоромовки, промовляння словесних текстів на витриманій висоті в певному діапазоні голосу; вокалізація (виконання вправ-вокалізів та вокалізація творів з навчального репертуару); аналіз записів виконання навчального репертуару та концертних виступів на аудіо- та відеонасінні тощо.

Формування у старшокласників культури виконання популярної вокальної музики передбачає застосування різних *форм роботи*. У процесі дослідження було визначено найоптимальніші з них, а саме: бесіди теоретичного характеру; поточні практичні заняття (індивідуальні та групові); репетиції із застосуванням колективних прослуховувань перед концертом кожного виконавця; фрагментарна (індивідуальна-посильна) участь у концерті, що виявляється зокрема у виконанні окремих номерів, допомозі в оформленні концерту тощо.

Зазначимо, що визначені педагогічні умови, методи і прийоми формування культури виконання популярної вокальної музики досягають особливої ефективності при постійній і безпосередній увазі педагога до розвитку загальної культури старшокласників, їх духовного становлення. Означена позиція реалізується в процесі спілкування зі школярами під час репетицій, у поточних зауваженнях, при проведенні спеціального циклу бесід: “Сучасна популярна вокальна музика: сутність, зміст, різновиди”; “Художній й технічно-виконавські закономірності постановки голосу”; “Залучення різних

видів мистецтва до виконання популярної вокальної музики” (особливості хореографічної підготовки, розвиток умінь сценічної поведінки, питання створення сценічного іміджу).

Експериментальна апробація ефективності запропонованої методики формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників проводилась на базі ЗОШ № 70 м.Києва, гімназії № 19 та навчально-виховного комплексу № 16 м.Мелітополя в процесі позакласної роботи в системі середньої шкільної освіти протягом 2006-2008 років .

На початку експерименту було проведено діагностичне обстеження старшокласників з метою розподілу учнів до експериментальної та контрольної груп. До контрольної групи ми відібрали учнів старшого шкільного віку з високим і середнім рівнем сформованості культури виконання популярної вокальної музики (16 учнів ЗОШ №70 м.Київ, 15 учнів гімназії №19 та 15 учнів НВК №16 м.Мелітополя), а до експериментальної групи увійшли учні із середнім та низьким рівнем (17 учнів ЗОШ №70 м.Києва, 13 старшокласників гімназії №19 та 16 учнів НВК №16 м.Мелітополя). Експериментальна група (загальна кількість 46 осіб) працювала за методикою автора (17 учнів ЗОШ №70 м.Києва під керівництвом автора, решта учнів – під керівництвом учителів музики). Контрольна група (загальна кількість 46 осіб) залишалась у природних умовах навчального процесу та працювала за традиційною методикою під керівництвом учителів музики та музичних вихователів.

Статистичний аналіз та узагальнення результатів експериментального дослідження забезпечили достовірну оцінку ефективності розроблених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов та методики формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників у процесі позакласної діяльності. Результати впровадження запропонованої методики відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників

Рівні сформованості культури виконання популярної вокальної музики	Після констатувального експерименту				Після формувального експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Високий	5	11.1	9	19.8	20	43.4	10	21.8
Середній	26	56.4	28	60.4	23	50	26	56.4
Низький	15	32.5	9	19.8	3	6.6	10	21.8

Наведені в таблиці показники дозволяють зробити висновок про наявність стабільної тенденції до підвищення рівня сформованості культури виконання популярної вокальної музики в учнів експериментальної групи.

Шляхом застосування методів математичного і графічного опрацювання даних, експериментальні вимірювання показали, що учні контрольної групи наприкінці дослідження залишились майже на тому ж рівні, що були до початку експерименту. На відміну від них, у старшокласників, які входили до експериментальної групи, наприкінці формувального експерименту в процентному відношенні було зафіксовано такі результати: високий рівень сформованості культури виконання популярної вокальної музики мали 43,4% (20 осіб) учнів, середній рівень – 50% (23 особи) та низький – 6,6% (3 особи). Отримані результати свідчать про достатню ефективність розробленої методики формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз науково-методичної розробки проблеми залучення школярів до музикування в сфері популярних музичних жанрів дозволив з'ясувати, що попри звертання окремих авторів до вирішення означеної проблеми цілий ряд актуальних і важливих питань лишилися поза дослідницькою увагою. Зокрема, потребують дослідження шляхи залучення старшокласників до вокальних занять у позакласній діяльності та формування у них виконавської культури у сфері популярних жанрів.

2. Культура виконання популярної вокальної музики визначається в дослідженні як динамічне утворення, що передбачає здатність особистості до адекватної оцінки естетичних переваг художніх образів цього різновиду мистецтва, до їх виразного музичного і сценічного втілення. Культура виконання популярної вокальної музики є цілісною і гнучкою системою взаємодії мотиваційного, когнітивного, оцінювального, інтерпретаційного та сценічного компонентів.

3. Критеріями сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників визначено: ступінь сформованості позитивного ставлення до популярної вокальної музики і до власної співацької діяльності у цій галузі; ступінь освоєння елементарних знань в галузі сучасного вокального мистецтва; міра здатності до адекватного оцінювання вокальних творів популярних жанрів; міра здатності до створення інтерпретації вокального твору сучасної популярної музики; міра здатності до виразного сценічного втілення вокального твору. Показниками розроблених критеріїв відповідно стали такі, як яскравий вияв прагнення до: систематичного слухання кращих зразків популярної вокальної музики, виконання вокальних творів популярної музики, власного вокального розвитку; обізнаність у: репертуарі сучасного вокального мистецтва та жанрово-стильових різновидах сучасної популярної музики, специфіці естрадного співу, особливостях вокального мистецтва; уміння

відрізнити художні зразки популярної вокальної музики від “низькопробних” пісень цього різновиду мистецтва, уміння відібрати художні вокальні твори для власного виконання; відповідність манери співу жанрово-стильовим особливостям вокального твору, усвідомленість ставлення до розкриття художнього змісту твору та уміння вибрати адекватні змісту твору засоби вокальної виразності, вияв творчої ініціативи щодо інтерпретації художнього образу; спроможність зберегти творче самопочуття в умовах концертної діяльності, уміння коригувати вокально-виконавський процес під час концертної діяльності, відповідність зовнішнього вигляду виконавця вимогам сценічного виконання, відповідність танцювальних рухів художньому змісту вокального твору, уміння користуватись сценічно-технічними засобами відповідно до завдань художньо-виразного виконання.

4. Результати констатувального експерименту дозволили визначити існуючий стан сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників як загалом незадовільний. Серед найпоширеніших недоліків виявлено такі, як безсистемність слухання творів вокальної популярної музики, поверховий характер відомостей щодо її стилів і жанрів, несформованість елементарних знань щодо особливостей вокального звукоутворення, відсутність прагнення до послідовного розвитку власних вокальних умінь та навичок. Для переважної більшості старшокласників характерним є спонтанність у виборі творів для слухання і виконання, невибагливі, примітивні художні уподобання в галузі популярної вокальної музики, нездатність до самостійного створення виразної трактовки художніх образів і сценічно-артистичного їх утілення в умовах прилюдної діяльності.

5. Педагогічними умовами формування у старшокласників культури виконання популярної вокальної музики в процесі позакласної роботи, що мають діалектично взаємодоповнюючий характер, визначено такі, як розширення репертуарної обізнаності у вокальній музиці популярних жанрів у єдності з піклуванням про збереження в учнів індивідуальних художніх схильностей; здійснення систематичного педагогічного контролю за вокально-художнім розвитком старшокласників у єдності із постійним спонукуванням їх до самоконтролю і самооцінки; активізація вольових зусиль старшокласників у процесі опанування виконавсько-мистецьких умінь у єдності із застосуванням художньо-релаксаційних чинників у навчальних заняттях; проведення поточних вокальних занять у поєднанні із застосуванням форм оприлюднення результатів вокально-художньої роботи; залучення старшокласників до групових занять у процесі художньої роботи в єдності із впровадженням індивідуальних форм вокального навчання.

6. Розроблена в процесі дослідження методика формування культури виконання популярної вокальної музики є певною системою, що передбачає визначення мети, завдань, комплексу методів, прийомів і форм залучення учнів до навчання і розвитку в умовах позакласної роботи. Цілісність означеної системи забезпечено художньо-аксіологічним її спрямуванням, що виражається в орієнтації старшокласників на постійне оцінювання естетичних

переваг творів популярної музики і характеру їх виконання. Дана методика містить в собі три групи взаємодоповнюючих методів, спрямованих на вокальний розвиток учнів, формування у них творчих підходів до опрацювання вокальних творів популярної музики та умінь їх виразного сценічного відтворення; визначення етапів послідовного розвитку культури виконання популярної вокальної музики – мотиваційно-пізнавального, виконавсько-творчого, концертно-орієнтованого, а також з'ясування оптимальних форм організації позакласної роботи.

7. Дані формувального експерименту дали можливість зафіксувати позитивні зрушення рівнів сформованості культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників за всіма визначеними критеріями, що свідчить про ефективність і значну перевагу розробленої і апробованої методики формування культури виконання популярної вокальної музики в учнів старшого шкільного віку в процесі позакласної роботи.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність означеної проблеми й може бути базовим для подальшого вивчення шляхів формування культури виконання вокальної музики у школярів різних вікових категорій. Перспективу подальшого вивчення означеної проблеми вбачаємо також у більш поглибленому осмисленні сутності й змісту культури виконання творів популярних жанрів, розробці нових, сучасних педагогічних технологій з її формування у майбутніх учителів музики.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях автора:

1. Каменецька Л. М. Естетичні уподобання старшокласників у сфері сучасної популярної музики: результати дослідницького аналізу / Л.М. Каменецька // Наука і сучасність : зб. наук. праць НПУ ім.М.П.Драгоманова. – К.: вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. – т. 58. – С.61-67.

2. Каменецька Л. М. Діагностика вокальної підготовленості учнів старшого шкільного віку до виконання популярної музики / Л.М. Каменецька // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова : зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. – Вип.5 (10) – С.167-170.

3. Каменецька Л. М. Особливості вокального розвитку учнів старшого шкільного віку: психолого-педагогічний та фізіологічний аспекти / Л.М. Каменецька // Наукові праці : Наук.-метод. журнал. – Миколаїв: МДГУ ім.Петра Могили, 2007. – т. 75. – Вип. 62. – С.73-81.

4. Каменецька Л. М. Методи вокального розвитку учнів старшого шкільного віку у процесі позакласної роботи / Л. М. Каменецька // Наук. праці: Наук.-метод. журнал. – Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – т. 86. – Вип. 73. – С.82-85.

5. Каменецька Л. М. Застосування вокально-тренувальних вправ як засіб формування у старшокласників культури виконання популярної вокальної музики / Л. М. Каменецька // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова : зб.

наук. праць. – К.: вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – Вип.6 (11). – С.76-79.

6. Каменецька Л. М. Художня сутність вокальної музики популярних жанрів / Л.М. Каменецька // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали наук. конф. молодих учених, 24-25 квітня 2007 р., Харк. держ. акад. культури. – Х.: ХДАК, 2007. – С.131-132.

7. Каменецька Л. М. Вокальний розвиток учнів старшого шкільного віку як педагогічна проблема (на матеріалі популярної музики) / Л.М. Каменецька // Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість в умовах європейської інтеграції : зб. матер. X Всеукр. наук.-практ. конф., 16-18 травня 2007 р. – К.: Європ. ун-ту, 2007. – Т.6. – С.34-36.

АНОТАЦІЇ

Каменецька Л.М. Формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2009.

У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему формування культури виконання популярної вокальної музики в учнів старшого шкільного віку у процесі позакласної роботи, визначено її сутність, специфіку, зміст. Визначено структурні компоненти культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників (мотиваційний, когнітивний, оцінювальний, інтерпретаційний та сценічний). Вперше сформульовано та обґрунтовано критерії, показники, рівні культури виконання старшокласниками музики популярних жанрів. Розроблено та впроваджено в навчально-виховний процес поетапну методику формування культури виконання популярної вокальної музики, яка є певною системою, що передбачає визначення мети, завдань, комплексу взаємодоповнюючих методів, прийомів і форм залучення учнів до навчання і розвитку в умовах позакласної роботи.

Ключові слова: культура виконання, популярна вокальна музика, позакласна робота, старшокласники.

Каменецкая Л.Н. Формирование культуры исполнения популярной вокальной музыки у старшеклассников. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. - Киев, 2009.

Диссертационное исследование посвящено актуальной проблеме – формированию культуры исполнения популярной вокальной музыки учащихся старшего школьного возраста в учебно-воспитательном процессе общеобразовательной школы.

В научной работе осуществлен теоретический анализ терминологического поля, связанного с уточнением понятия “популярная вокальная музыка”. В проведенном исследовании также проанализированы научно-методические подходы в различных аспектах, касающиеся вопросов привлечения школьников к музицированию в сфере популярных жанров.

Введено в научный обиход понятие “культура исполнения популярной вокальной музыки”, рассматриваемое как динамическое образование, которое предусматривает способность личности к адекватной оценке эстетических достоинств художественных образов данного вида искусства, к их выразительному музыкальному и сценическому воплощению. Для культуры исполнения популярной вокальной музыки характерным является глубинное раскрытие содержания произведения вместе с выбором адекватных этому содержанию способов вокально-технической выразительности и чувства меры в сценическом их воплощении.

В структуре культуры исполнения популярной вокальной музыки выделено пять компонентов: мотивационный, предусматривающий стойкое эмоционально-положительное отношение к лучшим образцам популярной вокальной музыки и заинтересованность в вокально-исполнительском самосовершенствовании; когнитивный, включающий наличие элементарных теоретических знаний основных стилевых направлений популярного вокального искусства; оценочный, выражающий способность к адекватной оценке художественных качеств популярных вокальных произведений и к определению эстетической ценности их исполнения; интерпретационный, предусматривающий способность выявить самостоятельно-творческий подход к интерпретации популярной вокальной музыки; сценический, выражающий способность к выразительному воплощению вокальных произведений в условиях их публичного исполнения.

Разработаны критерии и показатели сформированности культуры исполнения популярной вокальной музыки учащихся старшего школьного возраста. Результаты констатирующего эксперимента позволили выявить круг нерешенных проблем, связанных с необходимостью реализации инновационных подходов к целенаправленной, методически организованной работе со старшеклассниками эстетического восприятия, освоения и исполнения популярной вокальной музыки.

Теоретически обоснованы педагогические условия формирования культуры исполнения популярной вокальной музыки старшеклассников в учебно-воспитательном процессе общеобразовательной школы.

Экспериментальная работа по формированию культуры исполнения популярной вокальной музыки у старшеклассников осуществлялась соответственно разработанной методике, которая включала различные методы, способы, приемы и формы педагогического воздействия: изложение и обсуждение материала, различные виды упражнений, творческие задания, прослушивания, разные формы репетиций, просмотр видеофрагментов занятий, музыкальных номеров, концертных выступлений и их анализ.

Сравнительная характеристика полученных экспериментальных данных на основе количественных и качественных показателей экспериментальной и контрольной групп позволила зафиксировать положительную динамику уровней сформированности культуры исполнения популярной вокальной музыки учащихся старших классов, что свидетельствует об эффективности разработанной и апробированной в исследовании методики формирования культуры исполнения популярной вокальной музыки у старшеклассников в процессе внеклассной работы.

Ключевые слова: культура исполнения, популярная вокальная музыка, старшеклассники, внеклассная работа.

Kamenetskaya L.M. – Formation of musical vocal cultural performing of among senior pupils in a process of out of school hours. - The Manuscript.

Dissertation for awarding of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a speciality 13.00.02 – Theory and technique of musical education. – National Pedagogical University of M.P. Dragomanova's name. – Kiev, 2009.

In the dissertation the problems of forming of musical vocal cultural performing of among senior pupils in a process of out of school hours is considered and its contents, technique and specificity is determined. Structural components of popular musical vocal cultural performing among senior pupils (motive, cognitive, rating, interpretative, scenic) are examinee. For the first time criteria, indices, cultural levels of performing of popular genres by pupils are formulated and substantiated. The gradual methods of forming of popular musical vocal cultural performing are developed and inculcated. The represent the certain system that include determination of purpose, tasks, complex of mutually complementary methods, forms of pupils cooperation of studies and development in conditions of out of school hours.

Key words: musical culture, popular vocal music, out of school hours, senior pupils.

Підписано до друку 10.09.2009 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 548
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

